

ПРОБЛЕМА УЗГОДЖЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ТА ПРИВАТНИХ ІНТЕРЕСІВ У ФІНАНСОВОМУ ПРАВИ

THE PROBLEM OF HARMONIZATION OF PUBLIC AND PRIVATE INTERESTS IN FINANCIAL LAW

Хитра К.В., студентка III курсу

*Інститут прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Герман В.В., студентка III курсу

*Інститут прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Назріла проблема модернізації України потребує вирішення цілої низки економічних, соціальних та політичних завдань, пов'язаних із переходом до постіндустріального суспільства та держави. Нові цінності та принципи покликані змінити відносини між суспільством, державою та людиною.

В умовах глобалізації світової економіки та світової економічної кризи сенс реформування фінансової сфери став полягати у відході від раніше наявних моделей як невідповідних потребам постіндустріального розвитку сучасного суспільства.

Проблематиці забезпечення балансу публічних та приватних інтересів, що є одним із ключових напрямів наукових досліджень, присвячено значну кількість робіт, що мають міждисциплінарне значення. Баланс передбачає рівновагу та стійкий стан.

Водночас деякі відомі вчені відкрито говорять про пріоритет публічних інтересів у фінансовій діяльності. Більш того, це твердження зводиться в принцип, що використовується у навчальній та науковій літературі, формуючи у правовій свідомості юридичної спільноти певний стереотип.

Фінансове право, будучи за своєю правовою природою переважно публічною галуззю права, має використовувати у певних межах приватно-правові прийоми правового регулювання. З огляду на це проблема балансу державних (публічних) та приватних інтересів набуває особливого значення у діяльності фінансово-контрольних, правоохоронних та судових органів.

Фінансове право є основою стабільного функціонування економічних систем та водночас інструментом регулювання економічної сфери. Глобалізація світової економіки разом із розвитком інформаційних технологій, що забезпечують широкий вибір фінансових послуг для кінцевого споживача, робить необхідною включення до сфери регулювання фінансових правовідносин сегменту приватно-правових інтересів.

Невжиття заходів щодо запобігання та подолання конфлікту публічних та приватних інтересів, особливо в галузі фінансового права, приводить до послаблення державних інститутів, зменшення ролі права та збільшення обсягу порушень законності, деформації правової свідомості та відчуження громадян від влади, зростання економічних та інших загроз безпеці країни.

Ключові слова: публічний інтерес, приватний інтерес, співвідношення інтересів, розмежування інтересів, фінансове право.

The pressing problem of modernization of Ukraine requires the solution of a number of economic, social and political problems associated with the transition to a post-industrial society and state. New values and principles are designed to change the relationship between society, the state and man.

In the context of globalization of the world economy and the world economic crisis, the meaning of reforming the administrative sphere began to move away from previously existing models as inadequate needs of post-industrial development of the information society.

A significant number of works of interdisciplinary significance are devoted to the issue of ensuring the balance of public and private interests, which is one of the key areas of scientific research. Balance implies balance, a stable state.

At the same time, some well-known scholars openly talk about the priority of public interests in financial activities. Moreover, this statement is reduced to the principle used in educational and scientific literature, thus forming a certain stereotype in the legal consciousness of the legal community.

Financial law, being by its legal nature a public branch of law, must at the same time use, within certain limits, private-law methods of legal regulation. Given this, the problem of balance of public (public) and private interests becomes especially important in the activities of financial control, law enforcement and judicial authorities.

Financial law is the basis for the stable functioning of economic systems and at the same time a tool for regulating the economic sphere. The globalization of the world economy, along with the development of information technology, providing a wide range of financial services for the final consumer, make it necessary to include in the regulation of financial relations a segment of private law interests.

Failure to take measures to prevent and overcome conflicts of public and private interests, especially in the field of financial law, leads to weakening of state institutions, reducing the role of law and increasing violations of the rule of law, distortion of legal awareness and alienation of citizens, increasing economic and other threats to security.

Key words: public interest, private interest, balance of interests, delimitation of interests, financial law.

Проблематиці забезпечення балансу публічних та приватних інтересів, що є одним із ключових напрямів наукових досліджень, зокрема в галузі фінансового права, присвячена значна кількість робіт, що мають міждисциплінарне значення.

До науковців, що досліджували проблеми поєднання публічних та приватних інтересів, зокрема у сфері фінансового права, належать Р.О. Гаврилюк, Д.О. Гетманцев, О.А. Музика, Р.М. Стефанчук, А.А. Нечай, Н.Ю. Пришва, В.Д. Чернадчук, Н.Я. Якимчук. На деякі наукові праці наведених учених ми спиратимемося у ході дослідження.

Перш за все варто відзначити, що інтерес – це об'єктивна категорія, змістом якої є певна потреба, що має соціальний характер (значення) і проявляється в усвідомленні та досягненні цілей. Соціально-економічні інтереси

суб'єктів, виражені у суспільних відносинах, є явищами, щодо яких установлюються норми фінансового права. Отже, соціальні інтереси визначають предмет, метод та зміст фінансового права [1, с. 139].

Визнання державою певного інтересу як об'єкта правової охорони підтверджується фактом урегулювання відносин, що виникають у зв'язку із задоволенням цього інтересу, на законодавчому рівні.

Класичне розмежування публічного та приватного було запропоновано ще Ульпіаном: «Публічним правом є те, яке належить до положення римської держави; приватне – (ставиться) до користі окремих осіб». Г. Гоббс і Дж. Локк також вважали, що поява держави передбачає наділення її правом обмеження приватного задля публічного [1, с. 16].

Незважаючи на те, що основним методом правового регулювання фінансового права є публічно-правовий (імперативний) метод, інколи для цієї галузі права може бути характерним диспозитивний метод правового впливу, який останнім часом набуває все більшого охоплення (податкові, бюджетні, банківські, страхові правовідносини тощо).

Публічність фінансового права проявляється у специфіці об'єктів загального інтересу, а саме фінансових ресурсах держави, а також у правовому статусі його суб'єктів.

Органи державної влади та місцевого самоврядування виступають обов'язковими учасниками фінансових правовідносин, маючи можливість застосування владних правових механізмів. Водночас призначення фінансового права має виражатись у забезпеченні балансу законних інтересів усіх учасників фінансової діяльності, що оптимально поєднує публічні та приватні потреби [3, с. 45].

Науковці зазначають, що соціально-правовий механізм відображення та поєднання приватних і публічних інтересів у фінансовому праві включає дві основні стадії.

Перша стадія полягає у виявленні соціологічними засобами юридично значимих соціальних інтересів, тобто таких, що об'єктивно потребують фінансово-правового регулювання (узгодження) і найбільш типових приватних та публічних інтересів учасників суспільних відносин, що піддаються регулюванню.

Друга стадія включає відображення юридично значимих соціальних інтересів у системі юридичних актів фінансово-правового регулювання [4, с. 112].

Проблема усвідомлення інтересів та вироблення адекватних юридичних засобів їх реалізації має вирішуватися з урахуванням поняття інтересу як потреби, що має соціальний характер (значення), тому слід використовувати дані соціологічних досліджень, засоби інформації, судову практику тощо.

Виявлені, проаналізовані та відібрані в такій спосіб юридично значимі інтереси є елементом механізму їх фінансово-правового опосередкування та термінологічно можуть позначатись як юридично значущі інтереси, тобто інтереси, що мають правову природу, юридичне значення.

Слід підкреслити, що до юридично значимих належать як приватні, так і публічні інтереси, тому можна

говорити про те, що на цій стадії юридичного опосередкування соціальних інтересів фактично здійснюється їх поєднання, проявляється соціальна природа принципу поєднання публічних та приватних інтересів у фінансовому праві. Інакше кажучи, вже на цьому етапі фінансово-правового опосередкування соціальних інтересів формується соціальна база для балансу індивідуальних, групових, громадських інтересів, які в подальшому ще належить висловити у правових нормах.

Другий етап механізму фінансово-правового опосередкування соціальних інтересів передбачає відображення встановлених раніше юридично значимих інтересів у нормах фінансового права. Цей процес називається формою соціального проєктування, головним завданням якого є відображення в абстрактному вигляді найбільш суттєвих, повторюваних ознак моделі поведінки, щоб кожні, навіть найбільш специфічні суспільні відносини, отримали б у чинній нормі необхідні ознаки.

На цьому етапі фінансово-правового опосередкування соціальні інтереси, будучи відображеними у законі, набувають законного характеру, тобто стають законними інтересами.

Саме за допомогою закріплення суб'єктивних прав та обов'язків на аналізованій стадії механізму фінансово-правового опосередкування інтересів стає можливим поєднання приватних та публічних інтересів [5, с. 87–88].

Отже, протиставлення публічних та приватних інтересів є докорінно неправильним підходом, оскільки перші складаються з останніх, а будь-яка галузь права є елементом суспільного устрою та існує тільки для досягнення суспільних цілей [6, с. 151].

Таким чином, пошук розумного балансу публічних та приватних інтересів у галузі фінансового права потребує виваженого підходу з боку як законодавця, так і правозастосовника. Тут важливо забезпечити масштабне інформування та консультування громадян і юридичних осіб, роз'яснення нових нормативних положень, підвищення рівня фінансової грамотності.

Саме в такому разі можна буде певною мірою нівелювати непорозуміння між контролюючими органами та підконтрольними суб'єктами, узгодити конфлікт їхніх інтересів, підняти рівень довіри населення до публічної влади.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрушко І.П. Категорія «публічний інтерес»: поняття та зміст. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 4. С. 137–141.
2. Банчук О.І. Публічне і приватне право: історія українських вчень та сучасність. Київ: Конус-Ю, 2008. 184 с.
3. Чернадчук В.Д. Стан та перспективи розвитку бюджетних правовідносин в Україні: монографія. Суми: Університетська книга, 2008. 456 с.
4. Кузьменко О.А. Публічний інтерес у міжбюджетних правовідносинах: характеристика та взаємозв'язок з об'єктом. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2009. № 4. С. 110–114.
5. Якимчук Н.Я. Розпорядники бюджетних коштів: система та правовий статус: монографія. Чернівці: вид-во Чернівецького національного університету, 2009. 647 с.
6. Гетманцев Д.О. Щодо забезпечення публічного інтересу для фінансового права. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 4. С. 150–153.